

Onze universiteiten helpen Nederland vooruit

Het is nog niet te laat, investeer nu in kennis en innovatie

Input programmacommissies Tweede Kamerverkiezingen 2025

Onze universiteiten helpen Nederland vooruit. Zij leiden nieuwe generaties denkers, onderzoekers en doeners op die bijdragen aan de samenleving. Om die weerbaar, innovatief en rechtvaardig te maken. De universiteiten zijn er voor iedereen. Zonder wetenschap zouden we vandaag de dag namelijk geen AI-modellen hebben die artsen helpen kanker sneller op te sporen, geen nieuwe batterijtechnologie die de energietransitie versnelt, en geen effectief schuldenbeleid, zodat armoede wordt teruggedrongen. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van recente wetenschappelijke doorbraken die het leven van miljoenen mensen drastisch hebben verbeterd. En die allemaal mede tot stand zijn gekomen dankzij publiek gefinancierd onderzoek aan universiteiten.

De economische impact van universiteiten is onmiskenbaar. Universitair onderzoek leidt tot productiviteitsgroei, innovaties en hoogwaardige werkgelegenheid. Universitair onderwijs draagt bij aan het oplossen van strategische arbeidsmarkttekorten, bijvoorbeeld op het gebied van techniek, veiligheid en weerbaarheid. Het is niet voor niets dat bedrijven zich graag vestigen in Nederland; een belangrijke reden is de nabijheid van studenten en onderzoekers van wereldklasse.

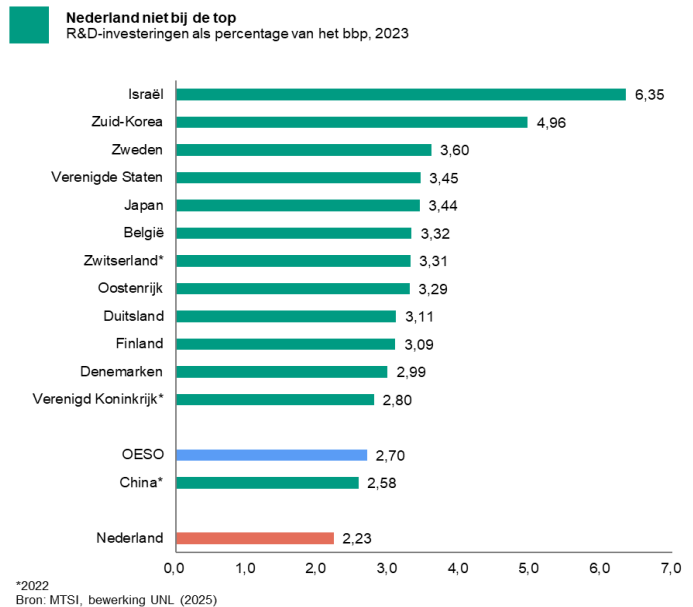
De bredere maatschappelijke rol van universiteiten is ook enorm. Universiteiten zijn een belangrijke pijler van onze democratische samenleving, een plek waar jongeren kritisch leren denken en een vrijplaats waar onderzoekers alle vragen kunnen stellen.

Universiteiten vervullen hiermee een cruciale rol. Zeker nu de Nederlandse (en Europese) slagkracht en open samenleving onder druk staan door geopolitieke ontwikkelingen. We zullen de komende jaren veel geld moeten besteden aan onze veiligheid, defensie en onze zorg. Als we nu niet investeren in onderwijs, onderzoek en innovatie, hebben we straks niet het verdienvermogen om dat allemaal te kunnen betalen. We kunnen de oproep van Mario Draghi niet vaak genoeg herhalen: het concurrentievermogen van Europa is in gevaar en daarmee ook onze Europese waarden, onze strategische autonomie en onze weerbaarheid. Investeer daarom radicaal in kennis en innovatie.

- 1. Investeer 2,6 miljard extra in kennis en innovatie**
Zonder stevige publieke R&D-investeringen verliest Nederland zijn innovatiekracht.
- 2. Voer een nationale talentstrategie uit**
Zorg dat we toptalent kunnen opleiden, aantrekken en vasthouden.
- 3. Voorkom verschraling van onderwijs en onderzoek**
Investeer in sectorplannen, ongebonden onderzoek, wetenschappelijke infrastructuur en samenwerking met mbo en hbo in regionale kennisecosystemen.
- 4. Geef universiteiten ruimte voor afstemming van opleidingsaanbod en onderzoek**
Zorg voor stabiele en toereikende bekostiging en versimpel de onderzoeksfinanciering
- 5. Verminder regeldruk, vergroot vertrouwen**
Geef universiteiten weer ruimte voor hun kernopdracht: onderwijs en onderzoek.

Oproep: investeer 2,6 miljard euro extra in kennis en innovatie

Landen om ons heen hebben deze oproep luid en duidelijk gehoord, maar in Nederland maken we de laatste jaren juist een tegengestelde beweging. We zagen bezuinigingen op het hoger onderwijs en de wetenschap en een miljardenbezuiniging door het afschaffen van het Nationaal Groeifonds. In 2023 bedroeg de totale R&D-investering in Nederland slechts **2,2% van het bbp**, fors lager dan het EU-gemiddelde en ver onder landen als Duitsland (3,1%), België (3,3%) en Zweden (3,6%). En als we het basispad van kabinet Schoof blijven volgen, zakken de uitgaven steeds verder terug. Dit is niet alleen zorgelijk omdat er direct minder middelen zijn voor onderzoek en innovatie, het heeft bovendien een dubbel effect. Het wegvallen van binnenlandse publieke R&D **ondermijnt het vertrouwen van bedrijven en hun investeringsbereidheid in eigen R&D**. Wanneer Nederland zijn publieke R&D-investeringen verlaagt terwijl andere landen deze opvoeren, verliest Nederland innovatiekracht: private R&D krimpt, productiviteitsgroei vertraagt en de afhankelijkheid van buitenlandse kennis stijgt.

Om de Nederlandse kenniseconomie te versterken en de maatschappelijke impact van wetenschap te vergroten, is een extra publieke investering van **2,6 miljard euro per jaar** in kennis en innovatie noodzakelijk. Niet alleen in universiteiten, maar ook in hogescholen, TO2-instituten en goede onderzoeksfaciliteiten. Deze investering is gebaseerd op **de Lissabon-doelstelling** die Nederland zelf al jaren onderschrijft, maar nooit heeft gehaald. We hebben in deze doelstelling vastgelegd dat EU-lidstaten ten minste **3% van hun bruto binnenlands product (bbp)** investeren in onderzoek en ontwikkeling (R&D). Die doelstelling is geen vrijblijvende ambitie: het is een strategische inzet op economische groei, technologische vooruitgang en maatschappelijke veerkracht die juist in deze tijden van geopolitieke onrust heel serieus genomen moet worden. Net zo serieus als de NAVO-norm die we nu wél halen. De investering werkt bovendien als hefboom: elke euro publieke R&D-investering genereert extra private investeringen en verhoogt de economische opbrengst op lange termijn. De **extra investering van 2,6 miljard euro** is nodig om het **publieke aandeel** in R&D op niveau te brengen. Dit aandeel moet, zo zien we ook in het buitenland, **rond de 1% liggen**. De andere 2% zou door het bedrijfsleven moeten worden geïnvesteerd.

Nationale Talentstrategie: internationale strijd om toptalent

Nederland heeft dringend behoefte aan een nationale talentstrategie om onze positie in een snel veranderende wereld te behouden. Landen om ons heen, zoals Duitsland, Frankrijk en de Scandinavische staten, hebben al jarenlang structureel beleid om talent te ontwikkelen, aan te trekken en te behouden. Nederland loopt hierin achter en moet een serieuze inhaalslag maken. Een moderne talentstrategie richt zich niet alleen op diploma's, maar vooral op skills: de Europese Unie benadrukt terecht het belang van een skillsgerichte arbeidsmarkt waarin mensen zich een leven lang blijven ontwikkelen. Goede samenwerking met het mbo en hbo is hierbij essentieel. Bovendien moeten we erkennen dat onze eigen beroepsbevolking krimpt; er zijn simpelweg niet genoeg jongeren om de toekomstige arbeidsmarkt te vullen. Daarom is het essentieel dat Nederland aantrekkelijk blijft voor Nederlands en internationaal toptalent, met goed beleid voor erkenning van kwalificaties, snelle procedures en een open houding. Alleen zo kunnen we concurrerend, innovatief en veerkrachtig blijven.

Universiteiten van Nederland

Universiteiten onder druk: voorkom verdere verschralling van onderwijs en onderzoek

Investerings in kennis en innovatie zijn des te urgenter in het licht van de **structurele onderbesteding van het universitaire onderwijs en onderzoek**, zoals onderstreept in het onafhankelijke rapport van PwC uit 2021. Daaruit bleek dat universiteiten jaarlijks honderden miljoenen missen om hun wettelijke taken goed te kunnen uitvoeren. Sinds 2021 is de context van universiteiten sterk veranderd: er komen steeds minder Nederlandse studenten omdat er gewoonweg minder jongeren zijn, er komen minder buitenlandse studenten vanwege beleid van universiteiten en de overheid, en de kosten voor huisvesting en personeel zijn sterk gestegen. Daar komt bij dat het kabinet Schoof meer dan een half miljard op hoger onderwijs bezuinigde. Dit leidt nu al tot forse reorganisaties.

**Aardwetenschappen
opgeheven, 42 ontslagen**

**Universiteit Utrecht stopt met zes studies
waaronder Frans en Duits**

**Forse reorganisatie Open Universi-
teit: mogelijk tachtig banen op de
tocht door miljoenen tekort**

**Meeste talenstudies blijven
overeind in Leiden; tegengas
in Utrecht**

**Tientallen ontslagen op Universiteit
Twente, UT reorganiseert:
meerdere vakgroepen opgeheven**

**Wageningen Universiteit schraapt
tot 180 banen door
megabezuiniging van 80 miljoen
euro**

**Universiteiten kiezen eigen koers bij
terugdringen internationale studenten**

Dat is zorgelijk, omdat het haaks staat op de ambitie van Nederland om toptalent aan te trekken en te behouden en een volgende generatie op te leiden tot veerkrachtige burgers die onze samenleving vooruit helpen. Universiteiten hebben met de investeringen van Rutte IV belangrijke stappen gezet om de basis op orde te krijgen maar het systeem wankelt opnieuw door bezuinigingen en dalende studentenaantallen. Dat is schadelijk voor de kwaliteit van het onderwijs aan onze jongeren, voor de regio's waar de universiteiten een belangrijke banen- en innovatiemotor zijn en voor de continuïteit van onderzoek in Nederland op de lange termijn.

Investeer in sectorplannen, ongebonden onderzoek en regionale kennisecosystemen met mbo en hbo

Bij het investeren in kennis en innovatie zien de universiteiten een aantal prioriteiten. We moeten weer gaan inzetten op bewezen en effectieve instrumenten waarmee we gericht kunnen investeren en gezamenlijk profileren, zoals de **sectorplannen**. Dankzij deze plannen konden universiteiten gezamenlijk investeren in extra docenten en onderzoekers, betere laboratoria, meer ruimte creëren voor samenwerking over instellingen heen, en prioriteiten stellen op thema's van groot maatschappelijk belang, zoals duurzaamheid, digitalisering, mentale gezondheid en veiligheid. Nieuwe sectorplannen of missieplannen zouden kunnen worden ingezet om gericht te investeren in onderzoek dat cruciaal is voor de strategische autonomie van Nederland en Europa.

Naast gericht en toegepast onderzoek is het van essentieel belang dat er voldoende ruimte blijft voor **ongebonden, nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek**, de voedingsbodem voor fundamentele doorbraken op lange termijn. Innovaties die onze samenleving diepgaand hebben veranderd, van kunstmatige intelligentie tot genetische technologie, vonden hun oorsprong in vrij, disciplinair en interdisciplinair onderzoek. Wat Nederland nodig heeft, is ruimte voor nieuwe ideeën die leiden tot de doorbraken van morgen en waarmee we onze koppositie veiligstellen. In een wereld die steeds sneller verandert, moeten onderzoekers vragen kunnen stellen die nog niemand heeft gesteld. Structurele publieke financiering is daarvoor onmisbaar.

Universiteiten van Nederland

Tot slot zijn investeringen in de moderne faciliteiten noodzakelijk. Dit gaat, ook in Europees verband, om investeringen in de **wetenschappelijke infrastructuur** (denk bijvoorbeeld aan de Einstein Telescope maar ook high-end computing en veilige data-opslag) die noodzakelijk is om voorop te kunnen blijven lopen in onderzoek naar bijvoorbeeld quantum, AI en biotechnologie.

Daarnaast gaat het om investeringen in **regionale kennisecosystemen** waar onderwijs en onderzoek van mbo, hbo en wo samenkomen met kennisintensieve bedrijven en publieke instellingen zoals gemeenten, ziekenhuizen en culturele centra. Ze creëren voor studenten een inspirerende leeromgeving waarin zij eenvoudig kunnen doorstromen tussen onderwijsniveaus en vroegtijdig in aanraking komen met praktijkgericht én wetenschappelijk onderzoek. Deze ecosystemen bevorderen gelijke kansen en maken het makkelijker om loopbanen flexibel vorm te geven. Universiteiten zijn één van de schakels in de keten van onderwijs en onderzoek. Regionale allianties met mbo-scholen en hogescholen fungeren als magneet voor innovatie. Juist nu het aantal studenten daalt, is het belangrijk jongeren samen te brengen en hun talenten te helpen ontdekken. Voor gemeenten zijn deze ecosystemen motoren van economische en sociale ontwikkeling: ze versterken de arbeidsmarkt, trekken bedrijven aan en bieden ruimte voor samenwerking aan vraagstukken rond duurzaamheid, zorg, technologie en veiligheid.

Afstemming over opleidingsaanbod en onderzoek

Universiteiten stemmen hun opleidingsaanbod steeds beter op elkaar af om onderwijs en onderzoek van wereldklasse te behouden, regionale spreiding en inhoudelijke diversiteit te waarborgen en de instroom van internationale studenten beter te reguleren. Universiteiten hebben laten zien dat ze zich daarvoor verantwoordelijk voelen door voor het eerst in de geschiedenis een zelfregie-aanpak te presenteren en op deze manier 'horizontaal te sturen'. Dit zal in de toekomst vaker nodig zijn om universiteiten verder te profileren en het opleidingsaanbod in stand te houden. Daarvoor is het nodig dat de overheid ruimte biedt om die zelfregie en onderlinge afstemming mogelijk te maken. **Stabiele en toereikende bekostiging** is daarvoor essentieel omdat anders de prikkel om onderling te concurreren blijft bestaan. Voor een sterke nationale kenniseconomie is het daarnaast essentieel dat we rekening houden met **alle regio's**, waar universiteiten met maatwerk inspelen op de unieke uitdagingen en kansen ter plaatse. Want iedere regio levert op zijn eigen manier een onmisbare bijdrage aan innovatie, talentontwikkeling en brede welvaart. Ten slotte vragen universiteiten om een vereenvoudiging en betere afstemming van de gefragmenteerde **onderzoeksfinanciering** zodat instellingen effectiever kunnen samenwerken, talent kunnen benutten en beter kunnen inspelen op maatschappelijke uitdagingen.

Verminder de regeldruk, vergroot het vertrouwen

Een belangrijke randvoorwaarde voor het aanjagen van samenwerking en innovatie is het drastisch verminderen van de **administratieve lasten** bij universiteiten. Onderwijsinstellingen worden steeds vaker belemmerd door regeldruk vanuit de overheid en verantwoordingsverplichtingen die ten koste gaan van tijd, geld en aandacht voor onderwijs en onderzoek. De hoeveelheid tijd en overheadkosten die besteed wordt aan verantwoording voor specifieke financiering, WOO-verzoeken en nieuwe regels vanuit de overheid rondom bijvoorbeeld cyberveiligheid, kennisveiligheid, sociale veiligheid en fysieke veiligheid is enorm toegenomen de afgelopen jaren. Het houdt universiteiten weg van hun primaire taak: het verzorgen van goed onderwijs en onderzoek.

Ook de regelgeving rond publiek-private samenwerking werkt verstikkend. Deze regelgeving belemmert het financieren van sportvoorzieningen en cultuur, maar ook het onderwijsaanbod voor leven lang ontwikkelen en het bouwen van studentenhuysvesting. Dit gebeurt onder het mom van voorkomen van 'marktverstoring', terwijl buiten kijf staat dat onderwijsinstellingen hier een belangrijke maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben te vervullen. Minder bureaucratie en meer vertrouwen zijn noodzakelijk om universiteiten weer de ruimte te geven hun maatschappelijke opdracht goed uit te voeren.